

DEN ATTRAKTIVE DIAGNOSE

GENNEM DE SENESTE ÅR ER ANTALLET AF ELEVER, DER MODTAGER ALMINDELIG SPECIALUNDERVISNING, STEGET MED OVER TYVE PROCENT. MEN RESSOURCERNE ER ULIGE FORDELT, VISER EN NY EVALUERINGSRAPPORT. TABERNE I SPILLET OM DE SPECIALPÆDAGOGISKE MIDLER ER DE ÆLDSTE ELEVER OG ELEVER MED SÆRLIGE BEHOV MEN INGEN DIAGNOSE.

* Når Louise i syvende klasse igen er ved at sabotere undervisningen, og Peter i ottende stadig ikke har fattet matematikken, er der ikke meget hjælp at hente. Langt de fleste penge til specialundervisning i folkeskolen bliver nemlig brugt til at læse eleverne i indskolingen at læse, mens udkolingen må kigge langt efter støtten til elever med særlige behov. Det viser en ny evalueringsrapport 'Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand – Perspektiver på den rummelige skole' fra Danmarks Evalueringsinstitut.

Men der er en sidste udvej. Kan Peter og Louise få en diagnose, er de sikret personlig specialpædagogisk støtte resten af deres skolegang.

DIAGNOSTICEREDE BØRN ER VELKOMNE

Folkeskolens specialundervisning er i ubalance, hævder Søren Langager. Han forsker i inkluderende pædagogik på DPU og har været en del af holdet bag evalueringsrapporten fra Danmarks Evalueringsinstitut. Ifølge Søren Langager har politikernes øjne længe hvilet så tungt på især læseproblemer i indskolingen, at skolerne har båndlagt størstedelen af specialundervisningsbudgettet hertil. Dermed har de svigtet særligt de ældste elever, men også elever med socio-emotionelle problemer.

Samtidig har man inviteret elever med massive vanskeligheder – de diagnosticerede børn – ind i klassens fællesskab. De er velkomne i klassen, fordi diagnosen automatisk udløser ressourcer til ekstra hænder, men det har konsekvenser for andre børn.

"Det er en smuk tanke at inkludere alle i fællesskabet, men når man har brugt specialundervisningsbudgettet et andet sted, er det så godt som umuligt. Vores evaluering peger - ligesom andre undersøgelser - på, at lærerne er ved at bukke under for kravet om en inkluderende skole uden tilstrækkelige ressourcer. Med de diagnosticerede børn forholder det sig anderledes, for der følger ekstra ressourcer med. Men det er børn, der fylder meget. Og det går ud over de børn, der ikke har diagnoser, men forskellige, sammensatte vanskeligheder – socio-emotionelle og faglige. De såkaldte gråzonebørn. For hvor mange potentielt

forstyrrende elever eller elever med særlige behov kan en klasse rumme?" spørger Søren Langager.

Han henviser til en spørgeskemaundersøgelse blandt knapt 700 klasselærere, der indgår i evalueringen. Den viser, at nul procent af lærerne mener, at der henvises for mange elever til specialundervisning, mens 62 procent mener, at de skal rumme for mange elever i den almindelige undervisning.

ALLE HAR RET TIL EN DIAGNOSE

Diagnosen er, som Søren Langager siger, blevet attraktiv på flere niveauer. Ikke blot udløser den ressourcer og en plads i klassens fællesskab. Den lover også en forklaring på, hvorfor eleven ikke lærer tilstrækkeligt, og forærer læreren en slags manual for undervisningsdifferentiering, som ikke findes for gråzonebørnene.

"Der er sket en paradoksalt vending. Inden for specialpædagogikken talte vi for ti år siden om at afkategorisere og om at sætte barnet i centrum. Vi så diagnosen som en dom – og en eksklusion fra fællesskabet. Det var worst case scenario. I dag fører diagnosen både fordele og en slags tryghed med sig. Læreren får nogle konkrete retningslinjer at forholde sig til, hvilket er yderst velkomment i en tid, hvor der stilles urimelige krav til lærerens ansvar for, at alle elever lærer noget. Og også forældrene fritages med diagnosen fra ansvar."

Problemet er imidlertid, forklarer Søren Langager, at der opstår et ønske om at putte flere børn ind i en diagnose for dermed at udløse fordelene. Og det lader sig faktisk gøre inden for diagnoser som ADHD.

"Egentlig er der vel en potentiel ADHD'er i os alle. Hvem har ikke været uopmærksom, ukoncentreret eller siddet uroligt på stolen under en forelæsning? Min pointe er, at man i stigende grad tænker i spektrumbeskrivelser, og det gør det muligt at hæfte diagnoser på flere. Der er den massive ende, og så er der den anden ende. Vi har alle sammen noget. Spørgsmålet er så, hvornår det udløser en diagnose - hvor man sætter det diagnostiske cut? Eller sagt på en anden måde: Retten til at blive diagnosticeret ser ud til at rykke sig."

”INDEN FOR SPECIALPÆDAGOGIKKEN TALTE VI FOR TI ÅR SIDEN OM AT AFKATEGORISERE OG OM AT SÆTTE BARNET I CENTRUM. VI SÅ DIAGNOSEN SOM EN DOM – OG EN EKSKLUSION FRA FÆLLESSKABET. DET VAR WORST CASE SCENARIO. I DAG FØRER DIAGNOSEN BÅDE FORDELE OG EN SLAGS TRYGHED MED SIG.”

Søren Langager mener, der er sket en radikal forandring af hele vores forståelse af diagnoser – og dermed også af vores forståelse af, hvem der eksklusivt har krav på specialundervisning og støtte. En forandring, der rækker ud over skolen og de PPR-kontorer, der blåstempler diagnoserne.

”Forandringen må ses i sammenhæng med udviklingen inden for hjerneforskning og neuroscience. Med scanningsteknologierne sker der et skifte fra ’enten-eller’ til ’mere eller mindre’. Altså fra en relativt fastlagt diagnostisk standard til variationer inden for et spektrum. Det muliggør diagnosernes himmelflugt, som vi ser det inden for ADHD, men også eksempelvis inden for autisme, hvor antallet af diagnosticerede i Danmark er steget fra under 3.000 i 70’erne til over 20.000 i dag.”

FRU JENSENS BARN BLIVER TABEREN

Når diagnosen går fra at være en fatal dom til at være en ret til særbehandling, sker der også noget andet. Det skaber et pres fra forældrenes side. Men det skaber også en social ulighed.

”En diagnose som ADHD går på tværs af sociale demarkationslinjer. Det betyder, at også veluddannede forældre har børn i ADHD-spektret. De kender deres rettigheder og ved hvilke knapper, de skal trykke på. Og hvem bliver så taberen? Det gør sosu fru Jensens gråzonebarn, for hun har ikke samme ressourcer til at gøre sit barns ret til diagnoser gældende,” fastslår Søren Langager.

Han forklarer, at der dermed også opstår en social ulighed, i hvem der bliver draget til ansvar for deres børns socio-emotionelle vanskeligheder – og hvem der fritages. Diagnosen fritager nemlig forældrene fra ansvar, mens gråzonebørnenes forældre pålægges at opdrage de børn, der ikke er plads til, fordi de diagnosticerede børn skal have plads.

”Fagligt set er det jo et uhyre interessant billede, der bryder med vores traditionelle forståelse af specialpædagogik. Og derfor giver det god grund til at revurdere specialpædagogikkens opgave: Hvad er specialpædagogik? Hvad er dens volumen? Og hvor bør dens fokus ligge?”

FOKUS SKAL FLYTTES

Skal Søren Langager selv svare på spørgsmålene, læner han sig op ad de konklusioner og anbefalinger, han og det øvrige hold bag evalueringsrapporten ’Specialundervisning og anden

specialpædagogisk bistand – Perspektiver på den rummelige skole’ nåede frem til.

”Gennem de seneste år er antallet af elever, der modtager almindelig specialundervisning, steget med mere end 20 procent, men en gruppe af elever med behov for særlig hjælp og støtte - dem med sammensatte vanskeligheder og ingen diagnose - er sammen med skolens ældre elever blevet sorteper i spillet om de specialpædagogiske ressourcer. Skal vi fastholde idealet om den inkluderende skole, kræver det nytænkning i forhold til, hvordan specialpædagogikken styrker det almene miljø og dermed også kommer gråzonebørnene i møde.”

Søren Langager peger på en gammel lærdom, der siger, at man ikke kan få øje på flere ting på samme tid. Lige nu har man øje på en problematik, der hedder læsefærdigheder, og den skygger for andre problemer. I evalueringsrapporten lyder anbefalingen, at man gør den omfattende læseindsats til en almen pædagogisk opgave – undtagen for elever med egentlige dyslektiske vanskeligheder. Dermed frigør man ressourcer til at fokusere på både de faglige og socio-emotionelle vanskeligheder gennem hele forløbet.

Skal denne opgave løses, kræver det blandt andet, at man reviderer den såkaldte AKT-indsats (adfærd, kontakt og trivsel, red.). Den kan nemlig være en nøgle til øget rummelighed i klassen.

”I dag har vi AKT på de fleste skoler, og vi italesætter det som en indsats, der er med til at skabe et godt læringsmiljø og trivsel i klassen. Men blandt andet vores evaluering viser, at det, der reelt er tale om, er en brandslukning, der fungerer på linje med det gamle OBS. Der mangler dygtige AKT-lærere med fokus på klassen som udviklingsrum for alle elever. Og ikke mindst en skolepolitik – nationalt som kommunalt, der prioriterer området,” fastslår Søren Langager. ■

Af Eva Frydensberg Holm
efh@dpu.dk

Læs mere...

Specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand - Perspektiver på den rummelige skole, Danmarks Evalueringsinstitut 2007.

SØREN LANGAGER

Søren Langager er lektor på Institut for Pædagogisk Sociologi på DPU og leder af forskningsprogrammet Socialpædagogik.

WWW | www.dpu.dk/om/langager